

CYNGOR SIR YNYS MÔN	
Adroddiad i:	Pwyllgor Gwaith
Dyddiad:	25 Ionawr, 2021
Pwnc:	Strategaeth Tai Dros Dro 2021
Deilydd(ion) Portffolio:	Y Cynghorydd Alun Mummery
Pennaeth Gwasanaeth:	Ned Michael
Awdur yr Adroddiad: Ffôn: E-bost:	Elliw Llŷr, Rheolwr Strategaeth, Polisi a Chomisiynu, Gwasanaethau Tai 01248 752137
Aelodau Lleol:	Amherthnasol

A –Argymhellion a Rhesymau
Argymhellir bod y Pwyllgor Gwaith yn cymeradwyo: - A1 cymeradwyo Strategaeth Tai Dros dro 2021. A2 dull o gyfathrebu wrth ddatblygu'r Strategaeth Tai 2022-27 a chynllun gwaith gyda phartneriaid sydd yn arwain at gyfnod ymgynghori a chymeradwyaeth terfynol 1. Cefndir a) Rol y Strategaeth Mae cyfrifoldeb statudol ar y Cyngor i asesu'r angen am dai ac i arwain ar waith partneriaeth i sicrhau tai o safon sy'n cwrdd ag anghenion ei ddinasyddion yn awr ac yn y dyfodol. Y Strategaeth Dai Leol yw gweledigaeth y Cyngor ar gyfer sut y gellid gwella tai ar gyfer pobl Ynys Môn dros gyfnod o bum mlynedd ac mae'n cynnwys y blaenoriaethau ar gyfer cyflawni hynny. Bydd y Strategaeth yn sicrhau cyd-ddealltwriaeth o'r anghenion tai ar yr ynys, y materion y mae angen rhoi sylw iddynt a'r prif ganlyniadau y mae'r Cyngor yn dymuno eu cyflawni. b) Sefyllfa Gyfredol Ein bwriad wrth gyflwyno'r Strategaeth Tai Dros Dro 2021 yw rhoi dogfen strategol mewn lle sydd yn cydnabod y newidiadau sydd wedi ein hwynebu yn ystod y flwyddyn gan flaenoriaethau'r hyn sydd angen digwydd yn ystod y flwyddyn nesaf ynghyd ag gwybodaeth ar sut mae Gwasanaethau Tai a'i bartneriaid yn ymateb i bandemig y coronafeirws ac yn parhau i ymateb iddo.

Mae hefyd yn fodd i bontio'r cyfnod i ddatblygu Strategaeth Dai a fydd yn cynnwys gofynion y Grant Cymorth Tai a'r Strategaeth Ddiggartrefedd gan Lywodraeth Cymru erbyn 2022.

2. Amcanion Allweddol

Defnyddiwyd blaenoriaethau'r Strategaeth bresennol ar gyfer y Strategaeth Dros Dro a fydd hefyd yn sail ar gyfer ein blaenoriaethau ar gyfer 2022-27. Sef:

- Thema 1 – Codi'r catrefi priodol ar gyfer dyfodol Môn
- Thema 2 – Gwneud y defnydd gorau o'r stoc tai presennol a gwella tai a chymunedau
- Thema 3 – Atal argyfwng tai a chynyddu opsiynau tai
- Thema 4 – Cefnogaeth i hyrwyddo annibyniaeth tai
- Thema 5 – Cartrefi ar gyfer byw'n hirach
- Thema 6 – Gwireddu'n llwyr y cysylltiadau rhwng tai a'r economi ehangach

3. Ymgynghoriad

Rhoddwyd ddogfen Strategaeth Tai Interim ar safle we'r Cyngor gan ymgynghori gydag ein prif bartneriaid er mwyn derbyn sylwadau, bydd hefyd yn rhoi cyfle i ni gychwyn y gwaith o ymgysylltu ar Strategaeth ar gyfnod o 2022-27. Cadwyd at brif thema'r Strategaeth flaenorol ar gyfer y flwyddyn hon ac fe defnyddiwyd y cyfnod ymgynghori hwn i ddechrau casglu barn am y brif thema a ddylid eu cynnwys yn y Strategaeth o 2022 ymlaen.

Roedd y cyfnod ymgynghori hwn ar agor am 3 wythnos rhwng y 27ain o Dachwedd 2020 a'r 18fed o Ragfyr 2020. Mae **Atodiad 1** yn dangos adroddiad o'r ymatebion a dderbyniwyd yn dilyn yr ymgynghoriad.

Derbyniwyd 21 o ymatebion drwy'r holiadur ymgynghori, sydd yn cynnwys ymatebion gan aelodau'r cyhoedd, Cyngorwyr Môn a Rhanddeiliad. Mae'r ymateb i'r ymgynghoriad yn arddangos cefnogaeth tuag at y Strategaeth Tai Dros Dro 2021, gyda 86% o ymatebwyr yn cytuno bod y materion a'r blaenoriaethau pwysicaf wedi cael eu hadnabod. Yn ogystal mae'r mwyafrif o ymatebwyr yn cytuno bod y themau sydd wedi eu cynnwys yn y Strategaeth Dros Dro yn addas ar gyfer y Strategaeth Tai 2022-2027.

Bydd yr ymatebion yma yn sail i ni wrth symud ymlaen gyda Strategaeth Tai 2022-27.

4. Cynllun Cyfathrebu ar gyfer Strategaeth Tai 2022-27

Nod yr ymgynghoriad yw datblygu a derbyn adborth ar y Strategaeth Tai ar gyfer 2022-27 ac adnabod sut gellir cyflawni hyn gyda parteriaid gyda'r bwriad o lunio blaenoriaethau ac adnabod camau gweithredol ymarferol er mwyn delio gyda'r materion hyn.

a) Cynulleidfa Darged:

a) Byddwn yn cynnwys y partneriaid a ganlyn:

- Gwasanaethau eraill o fewn y Cyngor
- Bwrdd Iechyd Betsi Cadwaladr
- Heddlu Gogledd Cymru
- Mudiadau Trydydd Sector
- Shelter Cymru
- Landlordiaid Cymdeithasol Gwledig; Tai Gogledd Cymru, Clwyd Alyn a Grŵp Cynefin
- Darparwyr Grant Cefnogaeth Tai

b) Cwsmeriaid Gwasanaethau Tai

c) Aelodau Etholedig

Ymgysylltu:

	Disgrifiad	Dull	Dyddiad
1.	Drafft Cyntaf yn barod		Ebrill 2021
2.	Cynnal gweithdy gyda Partneriaid Tai	Sesiynau i gasglu barn partneriaid ar y cynllun gweithredu arfaethedig.	Mai 2021
3.	Ymgynghoriad cyhoeddus drafft terfynol (6 wythnos)	Ar gael ar-lein. Hyrwyddo ar lwyfannau cyfryngau cymdeithasol y Cyngor. Copïau papur ar gael yn 'Cyswllt Môn', Canolfan JE O'Toole, Llyfrgelloedd. Gofynnir i bartneriaid annog cwsmeriaid i gymryd rhan. Hysbysu staff o'r ymgynghoriad drwy'r	Mehefin-Awst 2021

		newyddlen staff. Mynychu grwpiau a cyfarfodydd gwahanol i gasglu barn a hyrwyddo'r ymgynghoriad. Gyrru linc i'r ymgynghoriad ar-lein i bartneriaid, cynghorwyr lleol, cynghorau tref a chymuned, a landlordiaid preifat,	
4.	Drafft terfynol i'w gymeradwyo gan y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol yn dilyn yr ymgynghoriad.		Medi 2021
5.	Cymeradwyaeth gan Bwyllgor Gwaith		Hydref 2021

B - Pa opsiynau eraill wnaethoch chi eu hystyried a beth oedd y rhesymau am eu gwrthod ac / neu pam y dewiswyd yr opsiwn hwn?

Nid yw peidio cyhoeddi Strategaeth Tai yn opsiwn gan ei fod yn greiddiol i waith partneriaid Tai a'r Cyngor ar yr Ynys

C – Pam mae hwn yn benderfyniad i'r Pwyllgor Gwaith?

Er mwyn sel bendith ar amcanion a weithgaredd ar yr Ynys

D – A yw'r penderfyniad hwn yn gyson â'r polisi a gymeradwywyd gan y Cyngor llawn?

Ydi

DD – A yw'r penderfyniad hwn o fewn y gyllideb a gymeradwywyd gan y Cyngor?	
Ydi	

E – Gyda phwy wnaethoch chi ymgynghori?		Beth oedd eu sylwadau?
1	Prif Weithredwr / Uwch Dim Rheoli (UDRh) (gorfodol)	
2	Cyllid / Swyddog 151 (gorfodol)	
3	Swyddog Cyfreithiol / Monitro (gorfodol)	
4	Adnoddau Dynol (AD)	Amherthnasol
5	Eiddo	Amherthnasol
6	Technoleg Gwybodaeth (TG)	Amherthnasol
7	CaffaelA	Amherthnasol
8	Sgriwtini	
9	Aelodau Lleol	

F - Atodiadau:
Atodiad 1 – Crynodeb o ymatebion i'r Strategaeth Tai Dros Dro 2021
Atodiad 2 – Strategaeth Tai Dros Dro 2021

G – Papurau Cefndir (cysylltwch ag awdur yr Adroddiad am ragor o wybodaeth):

Crynodeb o Ymatebion i'r Ymgynghoriad ar y Strategaeth Tai Dros Dro 2021

Rhagfyr 2020

Mae'r adroddiad hwn yn grynodeb o'r ymatebion a dderbyniwyd i ymgynghoriad Strategaeth Tai Dros Dro Ynys Môn 2021. Roedd yr ymgynghoriad ar agor am 3 wythnos rhwng 27ain o Dachwedd 2020 a'r 18fed o Ragfyr 2020.

Cefndir:

Ein bwriad wrth gyflwyno'r Strategaeth Tai Dros Dro 2021 yw rhoi dogfen strategol mewn lle sydd yn cydnabod y newidiadau sydd wedi ein hwynebu yn ystod y flwyddyn, gan hefyd flaenoriaethu'r hyn sydd angen digwydd yn ystod y flwyddyn nesaf ynghyd a gwybodaeth ar sut mae Gwasanaethau Tai a'i bartneriaid yn ymateb i bandemig y coronafeirws ac yn parhau i ymateb iddo.

Mae hefyd yn fodd i bontio'r cyfnod i ddatblygu Strategaeth Dai a fydd yn cynnwys gofynion y Grant Cymorth Tai a'r Strategaeth Ddigartrefedd gan Lywodraeth Cymru erbyn 2022.

Rydym wedi cadw themau'r Strategaeth flaenorol ar gyfer y flwyddyn hon, fel a ganlyn, a byddwn yn defnyddio'r cyfnod ymgynghori hwn i ddechrau casgru barn am y prif themau a ddylid eu cynnwys yn y Strategaeth o 2022 ymlaen.

- Thema 1 – Codi'r cartrefi priodol ar gyfer dyfodol Môn
- Thema 2 – Gwneud y defnydd gorau o'r stoc tai presennol a gwella tai a chymunedau
- Thema 3 – Atal argyfwng tai a chynyddu opsiynau tai
- Thema 4 – Cefnogaeth i hyrwyddo annibyniaeth tai
- Thema 5 – Cartrefi ar gyfer byw'n hirach
- Thema 6 – Gwireddu'n llwyr y cysylltiadau rhwng tai a'r economi ehangach

Methodoleg:

Cyhoeddwyd yr ymgynghoriad ar wefan Gorfforaethol y Cyngor, gyda linc i gwblhau holiadur yr ymgynghoriad ar 'Smart Survey'. Hyrwyddwyd yr ymgynghoriad drwy'r dulliau canlynol:

Hyrwyddwyd yr holiadur yn gyson i aelodau'r cyhoedd drwy lwyfannau cyfryngau cymdeithasol y Cyngor, drwy gydol y cyfnod ymgynghori o 3 wythnos.

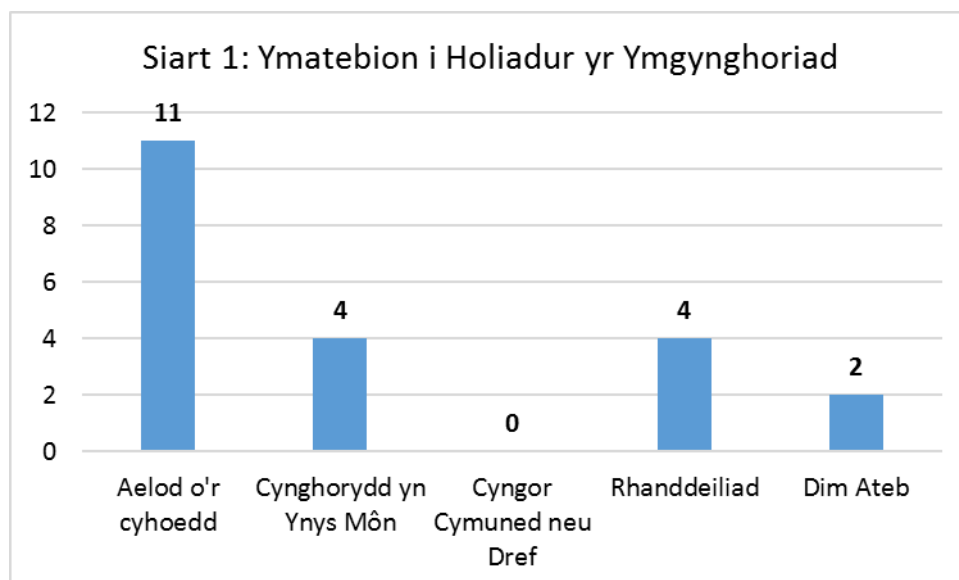
Cafodd yr ymgynghoriad ei gynnwys yn newyddlen wythnosol staff Cyngor Sir Ynys Môn (Medra Môn).

Anfonwyd linc i'r holiadur ar-lein at:

- Gynghorwyr Lleol Ynys Môn
- Cyngorau Tref a Chymuned
- Landlordiaid Cymdeithasol Cofrestedig sy'n gweithredu ar yr Ynys
- Darparwyr Grant Cymorth Tai
- Staff Gwasanaethau Tai
- Gwasanaeth Hwyluswyr Tai Gwledig
- Uned Polisi Cynllunio Gwynedd a Mon ar y Cyd
- Care & Repair Cymru

Canlyniadau'r Ymgynghoriad:

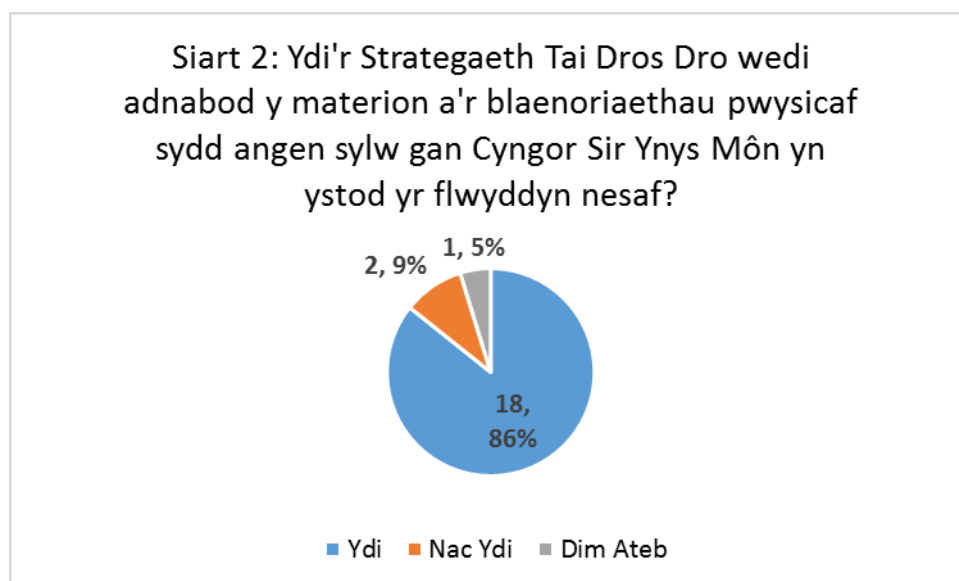
Derbyniwyd 21 ymateb i'r holiadur ar-lein. Mae *Siart 1* yn dangos i ba grwp yr oedd pob ymatebwr yn berthyn.

Gellir gweld crynodeb o ymatebion i'r holiadur isod.

Ydi'r Strategaeth Tai Dros Dro wedi adnabod y materion a'r blaenoriaethau pwysicaf sydd angen sylw gan Cyngor Sir Ynys Môn yn ystod y flwyddyn nesaf?

Felly gwelir yn y siart isod roedd 86% o ymatebwyr o'r farn bod y Strategaeth Tai Dros Dro wedi adnabod y materion a'r blaenoriaethau pwysicaf sydd angen sylw gan yr Adran Dai yn ystod 2021.

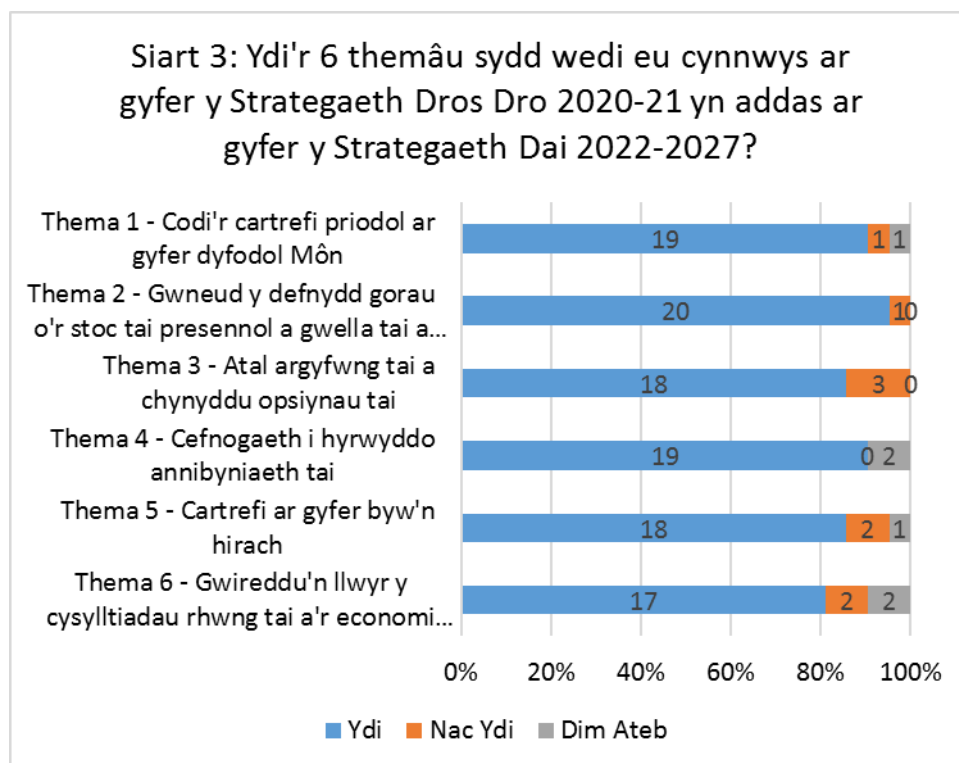
Oes yna unrhyw faterion tai eraill sydd angen sylw gan Cyngor Sir Ynys Môn?

Derbyniwyd sylwadau a oedd yn dangos pryder am y materion isod:

- Angen adeiladu mwy o dai un llawr / bynaglos ar gyfer pobl hyn (x2)
- Mae nifer uchel o dai haf yn yr ardal yn priso pobl lleol allan o'r farchnad (x2)
- Sut mae'r Cyngor yn mynd i stopio gwresogi tai efo tanwydd carbon?
- Nifer uchel o dai gwag ar yr Ynys
- Ddim yn gwneud y defnydd gorau o'r stoc presennol. Pam ddim adeiladu estyniad pan mae eiddo yn dod yn wag er mwyn darparu llety ar gyfer teuluoedd sydd angen 4/5 llofft?
- Angen adeiladu tai mewn canolfannau cyflogaeth a poblogaeth, yn lle ardaloedd gwledig.
- Amserlen gwaith cynnal a chadw cynlluniedig yn rhy hir
- Polisi Gosod yn achosi rhwystr i defnyddwyr gwasanaeth mewn llety a chefnogaeth, sydd wedi dod i'r Ynys o Siroedd eraill.

Ydi'r 6 themâu sydd wedi eu cynnwys ar gyfer y Strategaeth Tai Dros Dro 2020-21 yn addas ar gyfer y Strategaeth Dai 2022-2027?

Fel y gwelir yn y siart isod roedd y mwyafrif o ymatebwyr o'r farn bod y 6 themâu yn addas ar gyfer sail y Strategaeth Dai 2022-2027.

Beth yw'r rheswm dros eich ateb?

Derbyniwyd nifer o sylwadau cefnogol ynglyn a defnyddio'r 6 themau fel sail ar gyfer y Strategaeth Dai 2022-2027.

Fodd bynnag derbyniwyd sylwad gan un ymatebwr a oedd yn pryderu bod Thema 6 (Gwireddu'n llwyr y cysylltiadau rhwng tai a'r economi ehangach) ddim yn addas gan fod yr economi ehangach tu allan i reolaeth lleol.

Oes gennych unrhyw sylwadau pellach sy'n ymwneud a'r Strategaeth Tai Dros Dro?

Derbyniwyd sylwadau a oedd yn cynnwys y canlynol, fel ymateb i'r cwestiwn uchod:

- Angen meddwl mwy fel busnes er mwyn uchafu cyfleodd i wir gyrraedd anghenion pobl Môn.
- Mae dyfodol yr Ynys yn eich dwylo. Gallwch ddinistrio ei brydferthwch neu datblygu mewn harmoni efo'r Ynys.
- Mae tai ha far yr Ynys yn lleihau y stoc tai sydd ar gael, ac o ganlyniad dylai mesuriadau gael eu rhoi mewn lle i leihau eu niferoedd.

Casgliad:

Derbyniwyd 21 o ymatebion drwy'r holiadur ymgynghori, sydd yn cynnwys ymatebion gan aelodau'r cyhoedd, Cynghorwyr Môn a Rhanddeiliad.

Mae'r ymateb i'r ymgynghoriad yn arddangos cefnogaeth tuag at y Strategaeth Tai Dros Dro 2020-21, gyda 86% o ymatebwyr yn cytuno bod y materion a'r blaenoriaethau pwysicaf wedi cael eu hadnabod. Yn ogystal mae'r mwyafrif o ymatebwyr yn cytuno bod y themau sydd wedi eu cynnwys yn y Strategaeth Dros Dro yn addas ar gyfer sail y Strategaeth Dai 2022-2027.

O'r herwydd argymhellir bod y Strategaeth Tai Dros Dro 2021 yn cael ei gymeradwyo, ynghyd a'r dull o gyfathrebu ar gyfer y Strategaeth Tai 2022-2027.

Ynys Môn

THE ISLE OF

Anglesey

STRATEGAETH TAI INTERIM 2021

CYNGOR SIR
YNYS MÔN
ISLE OF ANGLESEY
COUNTY COUNCIL

www.ynysmon.gov.uk

Cynnwys

1.	Cyflwyniad	2
2.	Yr hyn a gyflawnwyd ym maes tai	3
3.	Cyd-destun lleol a chenedlaethol	4
Thema 1 -	Codi'r cartrefi priodol ar gyfer dyfodol Môn	10
Thema 2 -	Gwneud y defnydd gorau o'r stoc tai presennol a gwella tai a chymunedau	13
Thema 3 -	Atal argyfwng tai a chynyddu opsiynau tai	15
Thema 4 -	Cefnogaeth i hyrwyddo annibyniaeth tai	17
Thema 5 -	Cartrefi ar gyfer byw'n hirach	19
Thema 6 -	Gwireddu'n llwyr y cysylltiadau rhwng tai a'r economi ehangach	20
	Atodiad I	22

I. Cyflwyniad

Yn y Strategaeth Dai flaenorol 2014-19 cydnabuwyd bod yr angen sylfaenol i gael man y gallwn ei alw'n gartref yn bwysig a bod llawer o ffactorau sy'n gweithredu ar lefel micro a macro yn effeithio ar sut y cyflawnir hyn. Tynnodd sylw at bwysigrwydd tai a'r effeithiau y gall hyn eu cael ar unigolion a theuluoedd o ran creu cyfle i gael sefydlogrwydd a sicrhau cynhwysiant sy'n cyfrannu at y cymunedau ar yrYnys. Ni fu'r angen i gael cartref erioed yn fwy amlwg nag yn ystod pandemig y coronafeirws lle gwelsom fusnesau a gwasanaethau'n cau a/neu'n addasu dros nos.

Yn ystod cyfnod y Strategaeth flaenorol, roedd effeithiau Credyd Cynhwysol, Wylfa Newydd a Brexit naill ai'n anhysbys neu'n ansicr. Mae cael Strategaeth sy'n ddigon hyblyg i allu newid a datblygu'n bwysig yn ogystal â chynllunio ar gyfer y tymor canolig i'r hirdymor.

Mae'n bwysig bod y Cyngor yn gallu cynnig amrywiaeth o opsiynau tai yn ogystal â chynnig cyngor a chymorth i unigolion a theuluoedd sy'n byw ar yrYnys. Dim ond mewn cydweithrediad â phartneriaid allweddol fel Llywodraeth Cymru, Cymdeithasau Tai ac asiantaethau a phartneriaid eraill y gellir cyflawni hyn.

Mae'r Strategaeth Dros Dro hon yn fodd i bontio'r cyfnod i ddatblygu Strategaeth Dai a fydd yn cynnwys gofynion y Grant Cymorth Tai a'r Strategaeth Ddigartrefedd gan Lywodraeth Cymru yn ogystal â rhoi gwybodaeth sut mae Gwasanaethau Tai a phartneriaid yn ymateb i bandemig y coronafeirws ac yn parhau i ymateb iddo.

2. Yr hyn a gyflawnwyd ym maes tai

Mae'n bwysig edrych ar yr hyn a gyflawnwyd yn ystod y Strategaeth ddiwethaf. Yn ôl adolygiad a gynhaliwyd yn ystod 2014 ac cyrrhaeddiadau erbyn 2019-20:-

- Darparwyd 43 o gartrefi newydd y Cyngor rhwng 2015-2020 a phrynwyd 65 o gartrefi ychwanegol
- Darparwyd 321 o dai newydd gan Landlordiaid Cymdeithasol Cofrestredig sy'n bartneriaid rhwng 2014 a 2019 sydd yn cynnwys rhent cymdeithasol, rhent canolraddol, cymorth prynu, rhentu i brynu ac gofal ychwanegol
- Cymeradwywyd cais cynllunio ar gyfer man aros dros dro ar gyfer Sipsiwn a Theithwyr
- Cafodd 439 o gartrefi gwag eu dod yn nol i ddefnydd rhwng 2014-19
- Cwblhawyd Hafan Cefni, Cynllun Gofal Ychwanegol yn Llangefni
- Cwblhawyd Arolwg STAR yn 2019 gydag 88% o denantiaid yn fodlon ar y gwasanaeth cyffredinol a ddarperir gan y Gwasanaeth Tai ac 86% yn fodlon ar ansawdd cyffredinol eu cartref
- Mae 438 o unigolion a theuluoedd wedi cael grant cyfleusterau i'r anabl rhwng 2014-19
- Dengys 2018-19 bod SATC yn cydymffurfio 100%
- Ers cyflwyno un pwynt mynediad ar gyfer Grant Cefnogi Tai yn 2016 mae 3,275 o gyfeiriadau wedi eu derbyn hyd Mawrth 2020

Yn ystod cyfnod y Strategaeth Dros Dro hwn byddwn yn cyflawni'r canlynol:-

- 23 o unedau wedi eu cwblhau gan ein partneriaid Cymdeithasau Tai yn 2019-20
- 49 o unedau disgwyledig i'w cwblhau gan ein partneriaid Cymdeithasau Tai yn 2020-21
- 93 o unedau disgwyledig i'w cwblhau gan ein partneriaid Cymdeithasau Tai yn 2021-22
- 38 o unedau Cyngor wedi cychwyn ar safle yn ystod 2020-21
- 40 o unedau Cyngor wedi cychwyn ar safle yn ystod 2021-22
- Hyd at 75 o dai gwag yn ôl i ddefnydd yn ystod 2020-21
- Lleiafswm o 50 tai gwag yn ôl i ddefnydd yn ystod 2021-22

3. Cyd-destun lleol a chenedlaethol

Mae hyn yn tynnu sylw at y prif faterion sy'n effeithio ar y Strategaeth.

Cynllun Corfforaethol y Cyngor sy'n darparu fframwaith i bob gwasanaeth gyda'r gwasanaeth tai yn chwarae rhan amlwg i gyflawni hyn. Mae'r ddogfen hon hefyd yn darparu fframwaith i wasanaethau gydweithio i gyflawni nod cyffredin.

<https://www.anglesey.gov.uk/en/Council/Measuring-our-performance/Council-Plan-and-performance.aspx>

<https://www.ynysmon.gov.uk/cy/Cyngor/Mesur-ein-perfformiad/Cynllun-y-Cyngor-a-perfformiad.aspx>

Yn eistedd oddi dan y ddogfen hwn mae nifer o Strategaethau eraill sydd yn bwydo i fewn ac yn hwyluso cyflawni y Cynllun uchod.

Cynllun Datblygu Lleol ar y Cyd Gwynedd a Môn 2011-2026

Mabisiadwyd Cynllun Datblygu Lleol ar y Cyd Gwynedd a Môn yn mis Gorffennaf 2017. Mae hwn yn strategaeth ddatblygu dros gyfnod o 15 mlynedd ar gyfer defnydd tir sy'n canolbwyntio ar gael datblygiad cynaliadwy. Mae'r ddogfen hwn yn llywio datblygiadau ar gyfer tai newydd ar yr Ynys, ynghyd a defnyddiau eraill.

POLISI CENEDLAETHOL:

Diwygio Lles

Rhoddwyd llawer o gyhoeddusrwydd i'r ffaith bod Diwygio Lles wedi cyflwyno rhai o'r newidiadau a'r effeithiau mwyaf sylfaenol ers cyflwyno'r Systemau Lles yn 1946. Daeth Diwygio Lles i rym ar Ynys Môn ddiwedd 2018 a'i weithredu'n raddol. Sefydlwyd Hyb Diwygio Lles gyda Gwasanaethau ac asiantaethau allweddol y Cyngor gyda'r nod o ddarparu ymatebion a mesurau lliniaru priodol. Gwnaed hyn drwy:

- Ddatblygu ymatebion i ganlyniadau uniongyrchol Credyd Cynhwysol
- Ystyried y goblygiadau tymor hir i ddinasyddion a gwasanaethau Ynys Môn, gan gynnwys, lle bo hynny'n briodol, amrywiaeth eang o senarios
- Gwella dealltwriaeth leol o sut y bydd Credyd Cynhwysol yn effeithio ar wasanaethau statudol ac anstatudol

- Diweddarau ac ymgysylltu gyda phartneriaid allweddol yn ôl yr angen trwy fecanweithiau partneriaeth sefydledig a nodi a gwella meysydd lle nad yw'r fframwaith hwn yn bodoli neu lle mae'n methu â darparu ymateb priodol
- Cynhyrchu a chynnal cynllun gweithredu gyda chyfres o argymhellion pan fo'r Hyb wedi dod i ben)

Ym mis Gorffennaf 2020 comisiynwyd Asesiad Cychwynnol o effeithiau posibl y cynnydd yn nifer y bobl sy'n hawlio Credyd Cynhwysol ar wasanaethau a chyllidebau CSYM. Yn yr adroddiad hwn tynnwyd sylw at y cynnydd yn nifer y bobl sy'n hawlio budd-dal diweithdra mewn cyfnod byr iawn yn ystod Covid a'r ffaith bod hyn yn effeithio'n anghymesur ar bobl ifanc a dynion. Tynnodd yr adroddiad sylw hefyd at effeithiau cymdeithasol y cynnydd mewn diweithdra sy'n cynnwys problemau iechyd meddwl, cam-drin domestig ac ynysu.

Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol

Mae Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol yn disgrifio tai fel conglfaen llesiant unigolion, teuluoedd a chymunedau.

Mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol yn rhoi'r uchelgais, y caniatâd a'r rhwymedigaeth gyfreithiol i ni wella ein llesiant cymdeithasol, diwylliannol, amgylcheddol ac economaidd ac mae'n ei gwneud yn ofynnol i gyrff cyhoeddus yng Nghymru feddwl am effaith hirdymor eu penderfyniadau, gweithio'n well gyda phobl, cymunedau a'i gilydd, ac atal problemau parhaus fel tlodi, anghydraddoldebau iechyd a newid yn yr hinsawdd.

Mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 yn gosod dyletswydd ar gyrff cyhoeddus i geisio cyflawni'r nodau a'r amcanion llesiant ym mhopeth a wnânt.

Mae Atodiad 1 yn tynnu sylw at rai o'r gweithgareddau y mae Tai wedi ymgymryd â nhw sy'n cyfrannu at Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol.

Grant Cymorth Tai

Daeth Grant Cymorth Tai Llywodraeth Cymru i rym ym mis Ebrill 2020 ac mae wedi disodli'r Rhaglen Cefnogi Pobl flaenorol. Mae'r Grant Cymorth Tai yn gyfuniad o dri grant sy'n bodoli eisoes; Rhaglen Cefnogi Pobl, Grant Atal Digartrefedd a Gorfodi Rhent Doeth Cymru.

Rhaglen grant ymyrraeth gynnar yw'r Grant Cymorth Tai i gefnogi gweithgarwch, sy'n atal pobl rhag mynd yn ddigartref, sefydlogi eu sefyllfa o ran tai, neu'n helpu pobl a allai fod yn ddigartref i ddod o hyd i lety a'i gadw. Nid yw'r Grant Cymorth Tai yn ariannu'r ddyletswydd statudol ar awdurdodau lleol i atal digartrefedd, yn hytrach mae gwasanaethau a arien-nir gan y Grant Cymorth Tai yn ychwanegu at, yn ategu ac yn cefnogi'r gwasanaeth statudol i sicrhau bod y cynnig cyffredinol y mae awdurdodau'n ei ddarparu yn helpu pobl i ddod o hyd i'r cartrefi priodol gyda'r cymorth priodol i lwyddo. Mae'n helpu pobl sy'n agored i niwed i fynd i'r afael â'r problemau lluosog y maent weithiau yn eu hwynebu, megis dyled, cyflogaeth, rheoli tenantiaethau, camddefnyddio sylweddau, trais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol, a phroblemau iechyd meddwl. Mae'r cymorth yn canolbwyntio ar yr unigolyn, gyda'r nod o gefnogi pobl i sicrhau a chynnal tai cynaliadwy drwy fynd i'r afael â'r problemau iechyd meddwl a/neu gamddefnyddio sylweddau y maent yn eu hwynebu, helpu i wella eu hiechyd a'u llesiant a/neu eu helpu i symud ymlaen i gael swydd neu hyfforddiant, neu gam yn nes at hynny, yn seiliedig ar eu hamgylchiadau penodol.

Mae cymorth sy'n gysylltiedig â thai yn darparu nifer o wasanaethau i alluogi pobl sy'n agored i niwed i gynnal eu tenantiaethau / haelwydydd a/neu fyw'n annibynnol o fewn y cartrefi a'r cymunedau o'u dewis, cyhyd â phosibl.

Datgarboneiddio

Mae Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016 yn gosod dyletswydd ar Lywodraethau i leihau allyriadau carbon, yng Nghymru bydd hyn yn 80% o leiaf erbyn 2050. Mae'r adroddiad a gomisiynwyd yn 2019 - Cartrefi Gwell, Cymru Well, Byd Gwell Gorffennaf, 2019 - yn rhoi 7 argymhelliad i Lywodraeth Cymru arwain arnynt sy'n nodi bod:

'Mae gan Gymru rai o'r tai hynaf a lleiaf thermol effeithlon yn y DU ac Ewrop. Adeiladwyd 32% o'r stoc dai yng Nghymru cyn 1919, pan nad oedd unrhyw safonau adeiladu o ran perfformiad thermol. Dim ond 10% o gartrefi yng Nghymru gafodd eu hadeiladu yn ystod y 18 mlynedd diwethaf, ac yn ystod y cyfnod hwnnw mae gofynion perfformiad ynni wedi newid yn sylweddol.'

Mae gan gynllun diweddar Llywodraeth Cymru "Ffyniant i Bawb: Cymru Carbon Isel" bennod gyfan ar adeiladau sy'n seiliedig ar bob deiliadaeth a nodir mai prif ffynhonnell allyriadau yw adeiladau preswyl sydd â'r ganran uchaf o gyfanswm allyriadau Cymru.

Mae'r Cyngor eisoes wedi datgan argyfwng hinsawdd ac bydd ein gwaith yn y maes decarbonateiddio yn rhan o'r datrysiad hwn.

Ail-ddychmygu adeiladu tai cymdeithasol yng Nghymru—Strategaeth dulliau modern o adeiladu ar gyfer Cymru, Chwefror 2020

Strategaeth sy'n nodi'r disgwyliadau sy'n ymwneud â chodi cartrefi gan ddefnyddio Dulliau Modern o Adeiladu sy'n annog datblygwyr i ategu dulliau adeiladu traddodiadol gyda thechnolegau a dulliau newydd.

Strategaeth ar gyfer Atal a Rhoi Diwedd ar Ddigartrefedd Hydref, 2019

Mae'n datgan yn glir na ellir atal digartrefedd drwy ddarparu tai yn unig. Ystyr digartrefedd yw sefyllfa lle nad oes gan berson lety neu lle nad yw ei ddaliadaeth yn sicr. Cysgu allan yw pen mwyaf gweledol a difrifol y sbectwm digartrefedd, ond mae digartrefedd yn cynnwys unrhyw un sydd heb lety, unrhyw un sy'n methu â chael mynediad i'w lety neu unrhyw un nad yw'n rhesymol iddo barhau i feddiannu llety. Byddai hyn yn cynnwys gorlenwi, 'mynd o sofffa i sofffa', dioddefwyr camdriniaeth a llawer o senarios eraill. Mae rhywun hefyd yn ddigartref os yw ei lety'n strwythur symudol ac nad oes lle i'w osod. Gall digartrefedd, neu'r risg o wynebu digartrefedd, gael effaith ddinistriol ar unigolion a theuluoedd. Mae'n effeithio ar iechyd corfforol, iechyd meddwl a llesiant pobl ac arddatblygiad ac addysg plant, ac mae'n peri risg y bydd sefyllfa unigolion yn gwaethygu tuag at y mathau mwy difrifol o ddigartrefedd.

Strategaeth Ddigartrefedd Ranbarthol

Mabwysiadwyd Strategaeth Ranbarthol gan Awdurdodau Lleol Gogledd Cymru gyda'r nod o Leihau Digartrefedd ledled Gogledd Cymru o dan benawdau Pobl, Cartrefi a Gwasanaethau gyda themâu cyffredin i bob Awdurdod Lleol yn eu hadolygiadau unigol. Yna byddai cynllun gweithredu rhanbarthol a lleol yn cynnwys y prif faterion a'r camau gweithredu angenrheidiol. Y Cynllun Gweithredu ar gyfer 2020-21 oedd ein hymateb i bandemig y coronafeirws.

Deddf Rhentu Cartrefi (Cymru) 2016

Nod y Ddeddf hon yw ei gwneud yn symlach rhentu cartref a diogelu hawliau tenantiaid. Yn gyffredinol, mae'r Ddeddf yn disodli'r holl denantiaethau a thrwyddedau presennol gyda dim ond dau fath o gontract meddiannaeth; diogel neu safonol. Ar hyn o bryd rhagwelir y bydd angen ail-gyflwyno pob cytundeb tenantiaeth newydd a phresennol. Mae'r Ddeddf hefyd yn creu hawliau newydd i ddioddefwyr cam-drin domestig, i bobl mewn tai a rennir ac i denantiaid y mae angen gwneud atgyweiriadau i'w tai.

Cynllun Busnes y Cyfrif Refeniw Tai

Mae'n ofynnol i'r Cyngor lunio a diweddarau Cynllun Busnes eu Cyfrif Refeniw Tai bob blwyddyn. Mae hyn yn darparu adroddiad blynyddol ar ein gweithgareddau yn ogystal â throsolwg o ddatblygiadau newydd ein partneriaid.

Asesiad Poblogaeth Gogledd Cymru

Mae Asesiad Poblogaeth Gogledd Cymru yn adolygiad o anghenion gofal a chymorth y boblogaeth yng Ngogledd Cymru, gan gynnwys anghenion cymorth gofawyr. Fe'i cynhyrchwyd gan chwe Chyngor Gogledd Cymru a Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr (BIPBC) gyda chefnogaeth Iechyd Cyhoeddus Cymru, i fodloni gofynion Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 (y ddeddf).

Fforddiadwyedd

Nid yw'r Sector Rhent Preifat ar Ynys Môn yn farchnad arbennig o fforddiadwy gyda chyfran o'r tai o fewn lefelau Lwfans Tai Lleol. Mae prynu cartref yn parhau i fod y tu allan i gyrraedd llawer o brynwyr tro cyntaf oherwydd prisiau uchel o'i gymharu â'r lefelau incwm lleol a'r blaendaliadau sydd eu hangen. Mae hynny, a diffyg argaeledd tai cymdeithasol addas, wedi gweld llawer o'r aelwydydd hyn yn troi at y farchnad rhentu. Mae tua 22% o holl boblogaeth Ynys Môn yn derbyn naill ai Budd-dal Tai neu gymorth tuag at y dreth gyngor, gyda 59.9% o'r aelwydydd hyn o oed gweithio ac yn destun yr ystod gyfan o ddiwygiadau lles. Dangosodd yr adroddiad fod rhent 74.4% o'r aelwydydd hyn yn uwch na'r gyfradd LTLL berthnasol a ddefnyddir i ddibenion dyfarnu Budd-dal Tai. Y gwahaniaeth rhwng y rhent a godir a'r Budd-dal Tai a dderbynnir yw £25.74 yr wythnos ar gyfartaledd. Mae mwyafrif yr aelwydydd (79.3%) ym Môn y mae'r cap LTLI yn effeithio arnynt o oed gweithio.

Mae adroddiad a gomisiynwyd ar y Sector Rhentu Preifat yn dangos bod landlordiaid yn codi rhwng 10-20% yn uwch na'r lefelau Lwfans Tai Lleol gan wybod y bydd aelwydydd yn dod o hyd i'r rhent ychwanegol. Mae'n ymddangos bod fforddiadwyedd yn broblem yn enwedig i aelwydydd ar incwm is neu ar fudd-daliadau. Mae rhai landlordiaid yn nodi 'dim DSS' tra bod eraill yn osgoi derbyn tenantiaid ar Gredyd Cynhwysol oherwydd eu bod yn ofni goblygiadau rhent-uniongyrchol. Mae landlordiaid sy'n derbyn tenantiaid ar fudd-daliadau yn cymryd mis o flaendal a / neu angen gwarantwr a all dalu'r rhent llawn.

Cynhaliodd Ynys Môn arolwg o landlordiaid y sector preifat yn ystod 2017. Anfonwyd yr arolwg at 384 o landlordiaid preifat gyda chyfradd ymateb o 11%. I grynhoi, roedd y mwyafrif yn berchen ar un tŷ, roedd 74% o'r tenantiaid wedi aros rhwng 1 a 5 mlynedd, roedd 42% yn hawlio budd-dal tai. Gofynnwyd hefyd beth fyddai'n cymell landlordiaid i'w gosod i denantiaid ar fudd-dal tai. Mewn ymateb, dywedodd 71% y byddent yn gwerthfawrogi rhyw fath o gymorth tenantiaeth, roedd 85% am gael rhyw fath o sicrwydd rhent. Y mathau o broblemau a gofnodwyd oedd ôl-ddyledion rhent, 52% a bod tenantiaid yn achosi difrod i'r eiddo, 48%. Pan gynigiwyd rhestr o gymhellion, gofynnwyd i landlordiaid restru ar sail blaenoriaeth y cymorth ariannol ar gyfer mân welliannau a sicrwydd rhent ar gyfer eiddo gwag hyd nes dod o hyd i denantiaid addas.

THEMA I – Codi'r cartrefi priodol ar gyfer dyfodol Môn

PAM FOD HWN YN FATER PWYSIG I FÔN?

- I. **Yr effaith y mae prinder tai fforddiadwy'n ei chael ar unigolion a chymunedau**
 - a) Mae fforddiadwyedd yn parhau i fod yn bryder i lawer o gymunedau gan fod y prinder cartrefi addas sy'n fforddiadwy i bobl leol wedi'i amlygu yn ystod y pandemig Coronafeirws gyda thai'n gwerthu'n gyflymach ar y farchnad agored ac am brisiau uwch ledled yr Ynys. Yn ychwanegol at hyn, mae'n rhaid darparu blaendal o 15% wrth i fenthycwyr newid eu hagwedd oherwydd pryderon am brisiau tai ac incwm pobl yn ystod y pandemig. Fel y gwelwyd o'r blaen yn ystod cyfnodau o ddirwasgiad, mae nerfuswydd benthycwyr yn cymryd amser i gilio.
 - b) Y cyflog cyfartalog yn Ynys Môn yw £27,280 ac mae digon o dystiolaeth bod cyflogau yng Ngogledd Cymru yr isaf ym Mhrydain. Nodwyd bod cyflogau ym Mharc Gwyddoniaeth M-Sparc yn uwch na'r cyfartaledd yn Ynys Môn a Chymru yn 2020. Ar wahân i'r fenter hon ni fu unrhyw newid yn yr incwm canolrifol ar yr Ynys.
 - c) Pris tŷ ar gyfartaledd yn Ynys Môn ym mis Ionawr 2020 oedd £180,505 o'i gymharu â £175,192 yn 2019 sy'n dangos cynnydd o 3%. Mae adroddiadau ym mis Medi 2020 yn dangos bod rhai pentrefi wedi gweld cynnydd o 21.3% ym mhris cyfartalog tai ers lleddfu cyfyngiadau'r cyfnod clo, gyda llawer yn nodi bod yr angen i weithio gartref a hwylustod hynny wedi ei gwneud yn haws i bobl ar gyflogau uwch brynu tai i fyw ynddynt mewn lleoliadau mwy gwledig.
 - d) Mae'r hawl i brynu wedi'i hatal yng Nghymru ers mis Ionawr 2019 gydag Ynys Môn yn cyflwyno'r newidiadau flwyddyn ynghynt o dan y Ddeddf. Er bod hyn wedi gallu atal y gostyngiad yn nifer yr eiddo rhent cymdeithasol, mae'r angen i ddarparu cartrefi mwy fforddiadwy yn parhau. Mae newidiadau yn y Cyfrif Refeniw Tai yn caniatáu i Awdurdodau Lleol fenthycu i adeiladu cartrefi fforddiadwy sy'n ategu'r gwaith a wnaed eisoes gan y Landlordiaid Cymdeithasol Cofrestredig i ddarparu mwy o gartrefi fforddiadwy.
 - e) Llety yn y Sector Rhent Preifat yw'r unig opsiwn o hyd i rai pobl gan nad ydyn nhw'n gallu cael mynediad i dai cymdeithasol. Mae llawer o Landlordiaid yn codi mwy na'r Lwfans Tai Lleol ac mae aelwydydd yn gorfod talu'r gwahaniaeth ac felly mae ganddynt lai i'w wario ar eu biliau a chostau eraill. Mae hynny, yn ei dro, yn effeithio ar eu gallu i gynilo arian ar gyfer darparu blaendal pe byddent yn dymuno prynu eiddo.

2. Tai Gwledig

Fel y nodwyd yn y Strategaeth flaenorol, mae materion penodol mewn perthynas â'r cyflenwad o dai y tu allan i'r prif ganolfannau gwasanaeth yn Ynys Môn (Caergybi, Llangefni ac Amlwch) lle mae prisiau tai yn tueddu i fod yn uwch. Amlygwyd effaith prynu ail gartrefi neu symud i fyw i ardaloedd mwy gwledig yn ystod y pandemig Coronafeirws.

3. Llety i Sipsiwn a Theithwyr

Amlygodd yr Asesiad o Anghenion Llety, 2016, y ddarpariaeth ar gyfer safle aros dros dro a safle parhaol.

Beth sydd angen digwydd erbyn 2021

- 1. Mae'r Cyngor yn cadw'r dystiolaeth ddiweddaraf am lefel yr angen am dai fforddiadwy, gwneir hyn drwy ddefnyddio gwybodaeth gan Tai Teg a'r Gofrestr Gosodiadau Cyffredin. Bydd adroddiad, sydd i'w chyhoeddi yn fuan, yn rhoi trosolwg o'r wybodaeth a gasglwyd ar gyfer yr Asesiad o Anghenion ar gyfer gofynion Cynllunio'r Grant Cymorth Tai ar gyfer Llywodraeth Cymru.
- 2. Bydd y Cyngor yn parhau i ddatblygu cartrefi llai yn ei raglen ddatblygu ar y cyd â'r Landlordiaid Cymdeithasol Cofrestredig sy'n bartneriaid.
- 3. Mae angen parhau i fynd i'r afael â'r angen am dai gwledig gyda'r Landlordiaid Cymdeithasol Cofrestredig sy'n bartneriaid a'n Huned Polisi Cynllunio gyda chymorth yr Hwyluswyr Tai Gwledig. Mae'r dulliau ymgynghori wedi newid oherwydd pandemig y coronafeirws. Gwneir llawer mwy o ddefnydd o gyfryngau cymdeithasol ac ymgynghoriadau wedi'u targedu, enghraifft o hyn yw'r sesiwn holi ac ateb ar gyfer datblygiadau tai fforddiadwy newydd a gynhelir gan Awdurdod Lleol, Cymdeithas Tai a Tai Teg.
- 4. Gall y Cyngor gael gafael ar gronfeydd benthyca i ddatblygu modelau tai newydd a gyda'r Landlordiaid Cymdeithasol Cofrestredig sy'n bartneriaid gall helpu i gynyddu nifer yr adeiladau newydd yn ogystal â phrynu cyn Eiddo'r Cyngor yn ôl. Dros y 3 blynedd nesaf, rydym wedi nodi'r canlynol fel cyfleoedd datblygu posibl, a fydd yn cynyddu stoc tai'r Cyngor o gyfanswm o 176 o unedau:

	Prynu (targed)	Dechrau codi adeiladau newydd
2020/21	7	38
2021/22	15	56
2022/23	15	40
Cyfanswm	37	134

- 5. Bydd y Grant Tai Cymdeithasol yn cael ei ddefnyddio'n llawn gyda chyllid cyfalaf ychwanegol yn cael ei ddyfarnu o Gam 2 o'r Gronfa Ddigartrefedd Drosiannol a gwneir ceisiadau ar gyfer y Rhaglen Tai Arloesol a'r Rhaglen Ôl-osod er mwyn Optimeiddio. Bydd y Cyngor hefyd yn datblygu tai canolraddol yn ogystal â hyrwyddo'r Cynllun Hunanadeiladu a gynigir gan Lywodraeth Cymru. O 2021 bydd cynghorau'n gallu manteisio ar ddyraniad y Grant Tai Cymdeithasol.
- 6. Bydd safle dros dro wedi'i gwblhau erbyn dechrau Haf 2021 a bydd Asesiad Sipsiwn a Theithwyr yn cael ei gynnal yn ystod 2021 i'w gymeradwyo erbyn dechrau 2022.

THEMA 2 – Gwneud y defnydd gorau o'r stoc tai presennol a gwella tai a chymunedau

PAM FOD HWN YN FATER PWYSIG I FÔN?

1. Mae angen mwy o gartrefi pan fo eiddo gwag yn wag

- a) Yn ôl basdata tai gwag ar 1af Ebrill, 2020 roedd yna 666 eiddo sydd wedi bod yn wag am fwy na 6 mis neu fwy ar Ynys Môn. Mae Tîm Tai Gwag yn ffocysu ar ddelio gyda'r tai mwyaf problemus ar yr Ynys wrth barhau i gynnig grant adnewyddu tai gwag i brynwyr tro cyntaf prynu tŷ gwag sydd angen gwaith, grant adnewyddu i landlordiaid mewn ardaloedd penodol, benthyciadau i berchnogion o dai gwag sydd yn dymuno adnewyddu er mwyn gosod neu werthu a benthyciadau gwella tai i berchnogion tai gwag sydd yn dymuno hunan berchnogi. Yn ychwanegol mae'r tîm yn adnabod cyfleoedd i ailddatblygu safleoedd problemus i'r Rheolwr Datblygu Tai, cael hyd i gyn tai cyngor i'w prynu er mwyn cynyddu stoc cyngor cyfredol ac wedi gallu delio gydag eiddo problemus sydd wedi cael ei adnewyddu a'i gwerthu ymlaen i brynwyr tro cyntaf lleol ar sail rhannu ecwiti.

2. Mae'r angen am gartrefi sector preifat o ansawdd da yn parhau i dyfu

- a) Mae cynllun Rhentu Doeth Cymru wedi hen sefydlu yng Nghymru gyda llawer o landlordiaid wedi cofrestru eu heiddo gan roi sicrwydd i denantiaid eu bod yn bodloni'r gofynion. Fel y dengys adroddiadau diweddar, mae'r angen a'r galw am Dai Sector Preifat yn parhau i godi, a bydd Llywodraeth Cymru yn cyflwyno tenantiaeth safonol ar draws y sector rhentu.
- b) Mae'r traddodiad o gynnal arolwg o gyflwr stoc wedi'i ail-lunio i gynnwys arolwg o gyflwr ac effeithlonrwydd ynni pob math o dai yng Nghymru. Y bwriad oedd sefydlu cronfa wybodaeth y gellid manylu ynddi ar lefel leol, hyd yma nid yw'r gwaith hwn wedi'i gwblhau. Mae'r adroddiad diweddaraf sydd ar gael ar gyfer gwybodaeth o 2017-18, y prif bwyntiau yw bod amodau tai wedi gwella yng Nghymru gydag effeithlonrwydd ynni ar gyfartaledd yn gwella o Fand E yn 2008 i Fand d yn 2017-18.

3. Tlodi Tanwydd

Mae tlodi tanwydd yn digwydd pan fo raid i aelwyd wario mwy na 10% o'i incwm ar holl danwydd yr aelwyd er mwyn cynnal lefel foddhaol o wres. Gallai hyn ddod yn fwy o broblem yn ystod pandemig y coronafeirws.

4. Mae mwy o bobl yn teimlo'n ddiogel ac yn ddiogel yn eu cymunedau

Ni fu byw mewn tai diogel erioed mor bwysig nag yn ystod pandemig y coronafeirws o ystyried yr angen i allu dilyn Canllawiau Iechyd Cyhoeddus Cymru yn ystod y cyfyngiadau symud, gan ddiogelu'r rhai a enwyd fel pobl agored i niwed a'r angen i allu hunanynysu. Yn ystod y misoedd diwethaf bu tensiwn mewn rhai cymunedau sydd wedi arwain at gynydd mewn adroddiadau i'r Heddlu a Gwasanaethau'r Cyngor megis lechyd yr Amgylchedd.

5. Cydlyniant cymunedol

Fel y nodwyd, mae materion negyddol wedi effeithio ar rai cymunedau yn ystod Covid ond cafwyd ymateb cadarnhaol hefyd gan gymunedau i sicrhau bod y bobl fwyaf agored i niwed a phobl y mae angen cymorth arnynt yn gallu cysylltu â rhwydwaith o wirfoddolwyr a oedd yn gallu darparu cymorth emosïynol ac ymarferol yn ystod cyfnod y cyfyngiadau. Mae hyn wedi rhoi sail i'r Ynys ddatblygu hyn ymhellach.

Beth sydd angen digwydd erbyn 2021

1. Mae ein Strategaeth Cartrefi Gwag yn parhau i fod yn effeithiol o ran sicrhau bod cartrefi'n cael eu hailddefnyddio drwy ddefnyddio amrywiaeth o ddulliau. Byddwn yn parhau i hyrwyddo'r gwasanaeth ac yn manteisio ar gyfleoedd ariannu TRIP yn ogystal â chyflwyno model ecwiti a rennir ar gyfer Prynwyr Tro Cyntaf
2. Bod defnydd o'r dreth gan Dai Gwag ac Ail Gartrefi yn cael eu defnyddio ar gyfer hyrwyddo mynediad i dai fforddiadwy
3. Mae'r Cyngor yn gweithio'n agos gyda Landlordiaid y Sector Preifat ac mae'n gallu cynnig cronfa atal a chymhelliant i annog landlordiaid i letya teuluoedd ac unigolion sydd mewn perygl o fod yn ddigartref. Bydd ychwanegu Cymorth Sector Preifat drwy gyllid Cam 2 yn helpu i ddod o hyd i landlordiaid i weithio gyda ni.
4. Bydd y Cyngor yn parhau i hyrwyddo'r Benthyciad Gwella Tai i Berchnogion Cartrefi er mwyn gwella cyflwr eu heiddo yn ogystal â chynnig Grantiau gydag amodau i Landlordiaid sydd am sicrhau bod eiddo gwag yn cael eu hailddefnyddio.

THEMA 3 – Atal argyfwng tai a chynyddu opsiynau tai

PAM FOD HWN YN FATER PWYSIG I FÔN?

1. **Mae nifer o ffactorau cefndir sy'n berthnasol i'r maes gwaith hwn**
 - a) Mae'r ffyrdd o weithio'n unol â Deddf Tai 2014 wedi hen sefydlu o fewn Tîmau Tai erbyn hyn gyda chymorth yn cael ei ddarparu i atal digartrefedd a chynorthwyo gydag atebion. Newidiwyd y Canllawiau yn ystod cyfnod y cyfyngiadau er mwyn i Awdurdodau Lleol allu cynnig cartref i bawb oedd yn ddigartref fel y gellid eu hamddiffyn rhag lledaeniad pandemig y coronafeirws.
 - b) Bu cynnydd yn y galw am wasanaethau digartrefedd o ganlyniad uniongyrchol i bandemig y coronafeirws a newidiadau yng Nghanllaw Llywodraeth Cymru ar angen â blaenoriaeth. Nid yw'n glir a fydd y newid Polisi hwn yn parhau ar ôl Mawrth 2021 a beth fyddai oblygiadau hyn yn y tymor hir ar ein darpariaeth i bobl ddigartref.
 - c) Gan fod angen i landlordiaid roi mwy o rybudd nag arfer cyn dechrau camau yn y llys mae'n anodd rhagweld pryd y bydd tenantiaid yn cysylltu â'r Gwasanaethau Tai am gyngor a chymorth, mae hefyd yn anodd rhagweld faint sydd mewn trafferthion ariannol ar hyn o bryd wrth i ni weld cynnydd yn nifer y bobl sy'n colli eu gwaith.
2. **Ar hyn o bryd mae sefyllfa heriol yn wynebu nifer sylweddol o bobl ym Môn sy'n chwilio am eu cartref cyntaf neu sydd angen symud o'u llety presennol.**
 - a) Fel y nodwyd eisoes bu cynnydd yn y nifer sy'n datgan eu bod yn ddigartref gyda nifer yr aelwydydd a leolir mewn llety brys yn amrywio o 28 – 64 o aelwydydd. Gwaethygydd hyn gan yr angen i allu symud aelwydydd ymlaen i lety sefydlog yn ogystal â darparu cymorth i'r cartrefi hynny nad ydynt wedi gorfod gadael eu cartref.

Beth sydd angen digwydd erbyn 2021

1. Bydd parhau i gynnig llety brys yn parhau i fod yn flaenoriaeth gyda'r angen i sicrhau bod pawb sy'n datgan eu bod yn ddigartref yn gallu cael llety
2. Sicrhau bod cyllid cam 2 gan Lywodraeth Cymru i ddelio â Digartrefedd yn ystod cyfnod y cyfyngiadau'n cael ei ddefnyddio'n llawn
3. Mabwysiadu Rhaglen Grant Cymorth Tai erbyn Rhagfyr 2021 a fydd yn cael ei hymgorffori yn y Strategaeth Dai
4. Parhau i weithio mewn partneriaeth â Landlordiaid Cymdeithasol Cofrestredig sy'n bartneriaid, darparwyr cymorth ac asiantaethau eraill i gynnig cymorth i bobl sy'n ddigartref neu'n agored i ddigartrefedd
5. Parhau i weithio gyda landlordiaid y sector rhentu preifat a datblygu cysylltiadau â nhw
6. Bydd yr Hyb Diwygio Lles yn datblygu i gynnwys ystyriaethau ehangach sy'n ymwneud â thlodi
7. Cyflwynir Bwyd da fel ffordd fforddiadwy o ddarparu bwyd a lleihau gwastraff bwyd

THEMA 4 – Cefnogaeth i hyrwyddo annibyniaeth tai

PAM FOD HWN YN FATER PWYSIG I FÔN?

1. Adlewyrchir y gallu i gefnogi pobl i fyw'n annibynnol yng Nghynllun Corfforaethol y Cyngor gyda llawer o waith a gweithgareddau'r Gwasanaeth Tai a phartneriaid yn cyfrannu at hyn, o Gyfranogiad Tenantiaid i'r Grant Cymorth Tai sy'n grymuso pobl i allu cyfrannu a chymryd rhan yn eu cymuned.
2. Mae cefnogi pobl a chymunedau wedi bod yn bwysig iawn yn ystod newidiadau diweddar fel Diwygio Lles a phandemig y coronafeirws, gyda llawer o bobl yn gallu cael cymorth pan fydd ei angen arnynt. Yn ystod y cyfyngiadau symud, y flaenoriaeth oedd sicrhau bod y rhai mwyaf agored i niwed a'r rhai sy'n gwarchod eu hunain yn gallu cael gafael ar wasanaethau allweddol fel siopa a dosbarthu moddion. Cydlynwyd hyn drwy wasanaethau cymorth traddodiadol yn ogystal â nifer o wirfoddolwyr mewn cymunedau oedd yn barod ac yn gallu darparu'r gwasanaethau hanfodol hyn.
3. Mae Grant Cymorth Tai (Cefnogi Pobl gynt) wedi galluogi nifer sylweddol o bobl i dderbyn ymyrraethau amserol a phriodol er mwyn eu galluogi hwy gynnal eu cartrefi ar draws yr holl ystod o ddeiliadaethau gan aros yn annibynnol. Mae rhai o grwpiau mwyaf bregus o fewn ein cymdeithas, megis pobl sy'n dioddef camdriniaeth yn y cartref, pobl sy'n gadael carchar, pobl ag anghenion iechyd meddwl, pobl sy'n camddefnyddio sylweddau a phobl hŷn i enwi dim ond rhai. sydd wedi cael budd o dderbyn cefnogaeth sydd wedi ei dargedu a'i deilwra yn y blynyddoedd diweddar. Yn Hydref 2016, sefydlwyd Un Pwynt Mynediad ar gyfer cyfeiriadau sydd wedi rhoi gwybodaeth data o sylwedd i ni. Ers ei gyflwyno, mae'r nifer canlynol o gyfeiradau wedi eu cefnogi'n flynyddol, gan ystod eang o ddarparwyr, sydd wedi eu comisiynu'n strategol gennym i ddiwallu anghenion grwpiau defnyddwyr dynodedig, gyda'r pwyslais ar atal digartrefedd ac hyrwyddo annibyniaeth.
4. Ers cyhoeddi'r Strategaeth ddiwethaf, mae Cefnogi Pobl wedi'i ail-frandio'n Grant Cymorth Tai gyda fframwaith canlyniadau newydd. Mae'r fformiwla ar gyfer dosrannu'r grant i Awdurdodau Lleol eto i'w benderfynu.

5. Mae'r data mapio anghenion yn parhau i lywio gwasanaethau wrth symud ymlaen gydag iechyd meddwl, digartrefedd, alcohol a chamddefnyddio cyffuriau yn parhau i fod yn broblem.
6. Drwy weithio gyda Gwasanaethau Plant, caiff Gwasanaethau Cam-drin Domestig eu darparu mewn ffordd gydgyssylltiedig drwy gynnig Un Drws Ffrynt i gael mynediad at wasanaethau.

Beth sydd angen digwydd erbyn 2021?

1. Bu'n rhaid i newidiadau yn y ddarpariaeth cymorth ddigwydd dros nos oherwydd y coronafeirws sydd wedi arwain at ddarparu ffordd wahanol o gynnig gwasanaethau. Gwelsom hefyd nifer o ddarparwyr cymorth yn gwneud pob ymdrech i sicrhau bod unigolion a theuluoedd yn cael cymorth yn ystod y cyfyngiadau symud gan sicrhau bod pobl yn gallu cael gafael ar wasanaethau sylfaenol fel siopa.
2. Mae casgliad yr adolygiad o ailddosbarthu'r Grant Cymorth Tai wedi'i ohirio a rhagwelir y gallai gael ei gyflwyno yn 2022.
3. Mae cydweithio agos â Gwasanaethau Oedolion wedi golygu bod gwasanaethau wedi'u teilwra i gynnig yr opsiynau cymorth a chyllido mwyaf priodol i sicrhau y manteisir yn llawn ar fudd-daliadau'r Grant Cymorth Tai.
4. Drwy weithio'n agos gyda Gwasanaethau Plant, bydd gwasanaethau Cam-drin Domestig yn parhau i gynnig egwyddorion Un Drws Ffrynt wrth sicrhau bod teuluoedd yn gallu cael gafael ar wasanaethau a chymorth mewn modd amserol a sensitif.
5. Mae Swyddog Iechyd Galwedigaethol newydd ei benodi. Bydd yn helpu i hwyluso'r broses i bobl ag anableddau gael tai fforddiadwy,

THEMA 5 – Cartrefi ar gyfer byw'n hirach

PAM FOD HWN YN FATER PWYSIG I FÔN?

1. Fel y nododd y Strategaeth flaenorol, mae pobl yn byw'n hirach ac felly, rydym yn disgwyl gweld cynnydd o tua 70% yn nifer y bobl dros 85 oed sy'n byw ar yr Ynys yn y 10 mlynedd nesaf.
2. Mae cyfateb anghenion pobl hŷn â'r stoc tai presennol yn parhau i fod yn her.
Mae gwaith eisoes wedi'i wneud i sicrhau bod gan Bobl Hŷn y dewis priodol o dai gyda Chyfleuster Gofal Ychwanegol newydd yn Hafan Cefni lle mae 63 o fflatiau un a dwy ystafell wely un ar gael i'w rhentu. Hefyd, ail-fodelwyd Llawr y Dref i gynnig dull byw mwy modern. Datblygwyd unedau byngalos ychwanegol ym Moelfre a Chaergybi.

Beth sydd angen digwydd erbyn 2021?

1. Bydd achos busnes dros leoliad Cynllun Gofal Ychwanegol yn ardal Seiriol neu Ogledd yr Ynys yn mynd rhagddo
2. Bydd ein darpariaeth o Dai Gwarchod yn parhau i gael ei hadolygu i sicrhau y gallwn gydweithio i gynnig dull hyb o ran gwasanaethau a'n bod yn gallu cael gafael ar gyllid fel y Gronfa Gofal Canolraddol
3. Anogir pobl hŷn i symud i eiddo llai gyda mynediad i'n cynllun cymhelliant lle bo hynny'n berthnasol
4. Bydd gwaith yn parhau i weithio tuag at gynnig gwasanaeth cyson, waeth beth fo'r ddaliadaeth, pan fydd teulu neu unigolyn yn gofyn am Grant Cyfleusterau i'r Anabl

THEMA 6 – Gwireddu'n llwyr y cysylltiadau rhwng tai a'r economi ehangach

PAM FOD HWN YN FATER PWYSIG I FÔN?

1. Gall manteision Cymdeithasol, Economaidd ac Amgylcheddol ddeillio'n uniongyrchol o adeiladu cartrefi newydd. Gall y Cyngor a'r Landlordiaid Cymdeithasol Cofrestredig sy'n bartneriaid gael effaith uniongyrchol ar hyn drwy adeiladu tai fforddiadwy newydd yn ogystal â chael y Grant Tai Arloesol sy'n hyrwyddo'r defnydd o fesurau sy'n gwneud cartrefi'n fwy effeithlon o ran ynni.
2. Mae angen datblygu tai fforddiadwy a thai ar y farchnad yn briodol i gefnogi twf economïau trefi a chefn gwlad.
3. Mae gwrthgyferbyniad o hyd rhwng ffyniant economaidd a lefelau amddifadedd cymdeithasol yn rhai o'r cymunedau mwyaf llewyrchus a'r rhai mwyaf amddifad. Mae is-swyddfeydd Cymunedau yn Gyntaf Môn yn parhau i ddarparu hyfforddiant a chyfleoedd gwaith ar draws yr Ynys.
4. Gall y farchnad dai leol fod yn sbardun pwysig i dwf economaidd ac fel y soniwyd eisoes gall datblygiadau newydd gyfrannu'n uniongyrchol at hyn, gall cynnwys:-
 - Rhaglen gwaith cynnal a chadw a gwaith wedi'i gynllunio a'r effaith y gall hyn ei chael yn lleol
 - Addasiadau tai yn defnyddio adeiladwyr a chrefftswyr lleol
 - Gall mesurau effeithlonrwydd ynni fel ECO ac Arbed am Byth gyfrannu at yr economi leol
 - Mae ailddefnyddio cartrefi gwag wedi dangos bod cwmnïau masnach lleol yn elwa ar y dyraniad grant a wnaed
5. Gwnaethpwyd y penderfyniad i beidio â bwrw ymlaen â Wylfa Newydd ym mis Medi gan Hitachi. Teimlir effaith hyn ar draws yr Ynys ac ymhellach i ffwrdd.

Beth sydd angen digwydd erbyn 2021?

- 1. Bydd Gwasanaethau Tai yn parhau i gefnogi cynllun Arbed am Byth ar yr Ynys
- 2. Mae'r Cyngor yn parhau i annog mentrau sy'n cefnogi busnesau lleol i dendro am gontractau gwaith. Mae Gwasanaethau Tai yn parhau i gefnogi nifer o gwmnïau lleol drwy ei gynlluniau cynnal a chadw arfaethedig, ei raglen adeiladu newydd a'r gwaith adnewyddu mewn eiddo a brynir yn ôl (hen Dai'r Cyngor)
- 3. Bydd prosiectau Adfywio fel ailddefnyddio eiddo gwag yn parhau i gael eu cefnogi tra bydd cyllid ar gael

Atodiad I

Isod ceir enghreifftiau o sut rydym wedi bodloni saith egwyddor Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol mewn perthynas â'n tenantiaid a'n heiddo:

Nod Llesiant	Dystiolaeth
Cymru lewyrchus	Cyfranogiad tenantiaid Ymgysylltu â thenantiaid Cyfeirio tenantiaid at raglenni cyflogadwyedd, fel Trac, Ad-Trac Gweithio'n agos gyda'r Adran Gwaith a Phensiynau, CAB a'n Tîm Hawliau Lles mewnol i sicrhau y manteisir yn llawn ar yr hawl i gael budd-daliadau Rhaglen hyfforddi denu talent ar gyfer pobl ifanc Comisiynu dulliau drwy raglen Cefnogi Pobl gan sicrhau ein bod yn canol-bwyntio ar ganlyniadau Ein tîm cynhwysiant ariannol mewnol Rhaglenni gwyliau ysgol amrywiol ledled Ynys Môn, mewn partneriaeth â phartneriaid eraill i wella llesiant, cyfleoedd a lleihau ymddygiad gwrthgymdeithasol
Cymru gydnherth	Grant amgylcheddol gwasanaethau tai Diwrnodau glanhau cymunedol Comisiynu wardeiniaid ynni i sicrhau bod tenantiaid yn cael eu hannog i reoli eu hynni'n effeithiol, gan sicrhau cymorth i gyllidebu a lleihau tloedi tanwydd Sicrhau bod ein tenantiaid yn cael llais ynglŷn â syniadau ac arloesedd i ganiatáu i'n cymunedau ddod yn fwy gwydn Ail-ddatblygu gwahanol lolfeydd cymunedol mewn ystadau tai gwarchod i'w galluogi i ddod yn hybiau cymunedol i denantiaid a phreswylwyr

Nod Llesiant	Dystiolaeth
Cymru o gymunedau cydlynus	Strategaeth cyfranogiad tenantiaid a chynllun gweithredu blynyddol Gweithio gydag ystod eang o bartneriaid sy'n ymwneud â datblygu cymunedau cydlynus Atal a chanfod troseddau / ymddygiad gwrthgymdeithasol yn gynnar Annog grwpiau tenantiaid a phreswylwyr newydd i gael eu ffurfio er mwyn dod yn hyderus - gan ddarparu cymorth ac arweiniad parhaus gennym ni a phartneriaid fel Medrwn Môn a Menter Môn Datblygwyd cynllun gweithredu troseddau casineb, mewn partneriaeth â phartneriaid allweddol fel CAB, Cymorth i Ddioddefwyr a Heddlu Gogledd Cymru Cefnogi tenantiaid sy'n dioddef troseddau casineb. Mynd i'r afael â'r rhai sy'n cyflawni troseddau casineb drwy sianeli perthnasol
Cymru â diwylliant bywiog lle mae'r Gymraeg yn ffynnu	Cadw at Ddeddf yr Iaith Gymraeg Dod yn wasanaeth peilot o fewn y cyngor i wella'r Gymraeg lafar mewn busnes o ddydd i ddydd Cefnogi staff i fod yn hyderus wrth siarad Gymraeg Cefnogi staff ail iaith i wella eu sgiliau Cymraeg trwy hyfforddiant, datblygiad a chymorth Sicrhau bod pob tenant yn cael cyfle i siarad yn eu dewis iaith wrth ryngweithio â ni Dathlwyd Dydd Gŵyl Dewi 2019 gydag agoriad swyddogol yr hyb cymunedol, a gyllidwyd yn rhannol gan y Cyfrif Refeniw Tai yn ogystal â chronfeydd Gofal Integredig